

NECURATUL

Valentin Pikul

NECURATUL

Rasputin și apusul unei lumi

Volumul I

Traducere din limba rusă și note de
Antoaneta Olteanu

Unul dintre cei mai populari și controversați scriitori ruși postbelici, Valentin Savvici Pikul s-a născut în 1928 la Leningrad. S-a înscris la școala militară a forțelor navale din Solovki și a fost trimis, după absolvire, în misiune în Flota Nordului. După sfârșitul războiului, a urmat cursurile Academiei Navale din Leningrad, fiind însă exmatriculat din cauza rezultatelor nesatisfăcătoare. Cititor pasionat și obișnuit al seratelor literare, Pikul a început să scrie poezii și povestiri legate de istoria Nordului, apoi de istoria Rusiei. Între 1954 și 1990 a scris peste treizeci de romane și sute de miniaturi istorice, acoperind toate evenimentele importante din istoria Rusiei. Opera sa are la bază documentări aprofundate și îi oferă cititorului ample tablouri ale epocii în care este plasată acțiunea. Multe dintre romanele sale au fost ecranizate, atât pentru cinema, cât și ca seriale de televiziune, și s-au vândut, de-a lungul anilor, în milioane de exemplare. Valentin Pikul s-a stins din viață în 1990 la Riga.

*În amintirea bunicii mele,
Vasilisa Minaevna Karenina,
țărăncă din Pskov, care,
în lunga ei viață, nu a trăit
pentru sine, ci pentru oameni*

Prolog

care ar putea fi epilog

Istoria veche a Rusiei s-a încheiat, a început cea modernă. Cu aripile întinse pe alei sau agitându-se în peșteri, bufnițele reacțiunii țipau înfundat... Prima care a dispărut a fost Matilda Kșesinskaia, o prim-balerină nu prea isteță, deosebită, cu o greutate de două puduri și treizeci și șase de funți¹ (un fulg al scenei rusești!); mulțimea violentă a dezertorilor deja îi jefuise palatul, făcând praf grădinile legendare ale Semiramidei, unde, în căsuțe splendide, cântau păsări venite de peste mări și țări. Ziariștii omniprezenți au pus mâna pe agenda balerinei și astfel omul de rând a aflat care erau cheltuielile zilnice ale uimitoarei femei:

Pălărie – 115 rubl.

Bacșiș unei persoane – 7 cop.

Costum – 600 rubl.

Acid boric – 15 cop.

Cadou pentru Vovocika – 3 cop.

Cuplul imperial era ținut temporar în arest la Țarskoe Selo. La mitinguri, muncitorii cereau execuția lui „Nikolașka cel Sângeros“.

¹ Aproximativ patruzeci și opt de kilograme.

Anglia promisese că trimite un crucișător pentru Romanovi, iar Kerenski își exprimase dorința de a conduce personal familia imperială până la Murmansk. Pe sub ferestrele palatului, studenții cântau:

Alisa trebuie să plece înapoi,
Adresa ei de corespondență e Hessen, Darmstadt,
Frau Alisa pleacă nach Rhein,
Frau Alisa, aufwiedersehen!

Cine ar fi crezut că nu demult se certau:

— Mănăstirea care o să fie construită deasupra mormântului neuitatului mucenic o să se numească așa: Rasputinski! afirma țarina.

— Dragă Alice, îi răspundea soțul respectuos, dar o asemenea denumire o să fie interpretată greșit de popor, căci numele sună necuviincios.¹ E mai bine ca lăcașul să se numească Grigorievski.

— Nu, Rasputinski! insista țarina. În Rusia sunt sute de mii de Grigorievi, dar Rasputin e numai unul...

S-au învoit ca mănăstirea să se numească Țarsko-selsko-Rasputinski. În fața arhitectului Zverev, împărăteasa și-a dezvăluit viziunea „ideală“ asupra viitoarei biserici: „Grigori a fost omorât în Petersburgul blestemat, de aceea mănăstirea Rasputinski trebuie să fie întoarsă spre capitală cu un perete fără urmă de ferestruică. Iar fațada lăcașului, luminoasă și veselă, să fie îndreptată spre palatul meu...”

În 21 martie 1917, ziua de naștere a lui Rasputin, se pregăteau să pună fundația mănăstirii. Dar în februarie a izbucnit revoluția, dând peste cap planurile țarului. Se părea că se împlinesc amenințarea recentă a lui Grișka, adresată țarilor: „Uite ce e! Dacă eu n-o să mai fiu, nici voi n-o să mai fiți.” Așa a și fost: după uciderea lui Rasputin, țarul a mai rămas pe tron doar șaptezeci și patru de zile. Când armata urmează să fie nimicită, își îngroapă

¹ În limba rusă, *rasputnîi* înseamnă „om depravat“, „om fără căpătâi“.

steagurile, ca să nu intre pe mâna învingătorilor. Rasputin era în pământ, ca un steag al monarhiei căzute, și nimeni nu știa unde îi era mormântul. Locul îngropării fusese ascuns de Romanovi...

Căpitanul Klimov, care era responsabil de bateriile antiaeriene de la Țarskoe Selo, se plimba odată la marginea parcului. Din întâmplare, a dat peste o grămadă de scânduri și cărămizi pe zăpada înghețată – capela neterminată. Ofițerul i-a luminat cu un felinar bolțile și a observat o groapă neagră sub altar. Strecurându-se în groapă, s-a trezit în subsolul capelei. Acolo se afla un sicriu mare și negru, aproape pătrat; pe capac avea o deschizătură ca un fel de hublou. Căpitanul a îndreptat lumina felinarului spre deschizătura aceea și atunci l-a văzut, în adâncurile neființei, groaznic și fantomatic, chiar pe Rasputin...

Klimov s-a dus la sovietul deputaților soldați.

— Sunt mulți proști în Rusia. Oare nu ajung experimentele psihologice rusești? Oare putem garanta că obscuranțiștii n-o să afle unde este Grișka, așa cum am aflat eu? Trebuie să curmăm din fașă pelerinajul adeptilor lui Rasputin...

De treaba asta s-a apucat un soldat de la Divizia de Blindate, bolșevicul G. V. Elin (viitorul prim șef al trupelor de blindate ale tinerei Republici Sovietice). Îmbrăcat numai în piele neagră, scrâșnind din dinți plin de mânie, s-a hotărât să-l supună pe Rasputin unei execuții – unei execuții postume!

În ziua aceea, de serviciu la paza familiei imperiale era locotenentul Kiseliiov. La bucătărie i se înmână meniul de prânz pentru „cetățenii Romanov“.

— Supă de legume, citi Kiseliiov mărșăluind pe coridoarele lungi, plăcinte și chiftele din pietroșel și orez, șnițele din legume, cașă moale și gogoși cu coacăze... Ce să spun, nu e rău deloc!

Ușile care duceau la apartamentele țarului se deschiseră.

— Cetățene țar, rosti locotenentul înmânându-i meniul, dați-mi voie să atrag atenția Înălțimii Voastre...

Nikolai al II-lea lăsă jos bulevardierul *Ziarul albastru* (în care unii miniștri de-ai lui apăreau după gratii, iar capetele altora atârnavă în ștreang) și-i răspunse cu o voce stinsă locotenentului:

— Dar pe dumneavoastră nu vă deranjează alăturarea asta aiuri-toare a cuvintelor „cetățean“ și „țar“? De mi-ați spune mai simplu...

Voia să-l sfătuiască să i se adreseze cu prenumele și patronimicul, dar locotenentul Kiseliiov îi înțelese altfel spusesele.

— Înălțimea Voastră, îi șopti aruncând o privire spre ușă, soldații din garnizoană au aflat de mormântul lui Rasputin, acum fac adunare pentru a decide ce să facă cu rămășițele lui...

Țarina, extrem de atentă, începu să vorbească repede cu soțul în engleză, apoi deodată, fără să facă vreo grimasă de durere, își smulse de pe deget un inel prețios, dăruit de regina Victoria a Angliei, și îl puse aproape cu forța pe degetul mic al locotenentului.

— Vă implor, băgău ei, o să primiți tot ce doriți, numai salvați-l! Dumnezeu o să ne pedepsească pentru crima asta...

Starea țarinei „era într-adevăr groaznică, dar și mai groaznică era faptul că tresăririle nervoase ale feței și ale trupului în timpul discuției cu Kiseliiov se încheiaseră cu o criză puternică de isterie“. Locotenentul sosi în fugă la capelă când soldații trecuseră deja la cazma, săpând în podeaua de piatră pentru a ajunge la mormânt. Kiseliiov începu să protesteze:

— Oare printre voi sunt oameni care mai cred în Dumnezeu?

Se mai găseau și astfel de oameni printre soldații revoluției.

— Credem în Dumnezeu, spuseră ei. Dar ce are Grișka de-a face cu asta? Doar nu jefuim un cimitir ca să ne îmbogățim. Nu vrem să pășim pe pământul în care se află leșul ăsta, asta-i tot!

Kiseliiov dădu fuga la telefonul de serviciu și sună la Palatul Taurida, unde își avea sediul guvernul provizoriu. La celălalt capăt al firului se afla comisarul Voitinski:

— Mulțumesc! O să-i raportez ministrului justiției Kerenski...

Dar sicriul cu Rasputin fusese deja scos de soldați pe străzi. Locuitorii care se îngrămădiseră să-l vadă aveau „dovezi materiale“ luate din mormânt. Printre ele, o Evanghelie în saftian scump și o icoană mică, modestă, legată cu o panglică de mătase, ca o cutie

de bomboane, un cadou pentru o onomastică. În partea de jos a iconei, cu creion chimic, țarina scrisese numele ei și ale fetelor și se semnase mai jos „Virubova“. În jurul numelor erau scrise cuvintele: „Ale tale... Salvează-ne... Și miluiește-ne.“ Începu o nouă adunare. Oratorii se urcaseră pe capacul sicriului, ca pe o tribună, și vorbeau despre ce forță uriașă, înfricoșătoare și animalică se află acolo, sub picioarele lor, dar ei, cetățeni ai Rusiei libere, o să calce în picioare curajoși forța aceea necurată, care nu va mai învia...

Iar la Palatul Taurida miniștrii erau în ședință.

— Este incredibil! furnăi Rodzianko. Dacă muncitorii din capitală o să afle că soldații l-au luat pe Rasputin, pot avea loc evenimente nedorite. Aleksandr Fedorîci, care e opinia dumneavoastră?

— Trebuie, răspunse Kerenski, să înăbușim manifestația cu cadavrul pe strada Zabalkanski. Propun să fie luat cu forța sicriul și îngropat pe ascuns în cimitirul mănăstirii Novodevici...

Seara, lângă gara din Țarskoe Selo, G. V. Elin a oprit un camion care se grăbea spre Petersburg, soldații l-au urcat pe Rasputin în bena mașinii și au pornit în mare viteză.

— Uite ce nu mai transportasem, spuse șoferul. Am dus și mobilă chinezească, și cacao braziliană, până și ornamente de pom, dar un mort... Și mai e și Rasputin! Așa ceva nu mi s-a mai întâmplat. Apropo, voi unde trebuie să mergeți, băieți?

— Păi, nici noi nu știm. Dar tu, tu unde mergi, dragul meu?

— La garaj. Benz-ul ăsta e de la Ministerul Curții.

— Du-ne și pe noi acolo. Noaptea e un sfetnic bun...

Camionul cu sicriul lui Rasputin a intrat în garajul Ministerului Curții și a înnoptat acolo, în vecinătatea trăsurilor luxoase, de nunătă, ale țarilor. Guvernul provizoriu a aflat în zori că sicriul cu trupul lui Rasputin tot mai circula pe străzi, de parcă soldații încă nu se hotărâseră ce să facă cu el, ceea ce i-a neliniștit pe miniștri. Rodzianko, care nu dormise de două zile, mânca fără chef un sandvici cu brânză mucegăită și ocăra posomorât:

— Ce belea am eu cu Grișka acesta! Și-a făcut de cap cât a fost viu, iar acum, când e mort, tot nu-mi dă pace. Sunați odată unde! Lămuriți situația. Trebuie să facem ceva cu păgânul ăsta!

La numărul 100 pe Nevski era Statul-major al Forțelor Blindate din Petrograd. Colonelul Antonov sună la manejul Mihailovski.

— Să-i dați magnetoul locotenentului de la divizia a doua Keller. Să pornească motoarele și să iasă din manej cu toată viteza. Traseul: șoseaua Viborgskoe, în direcția Pargolov.

— Dar ce s-a întâmplat acolo, domnule colonel?

— Se știe că Rasputin a fost dus chiar în direcția aia. Toate tramvaiele din oraș și-au schimbat deja traseele, mulțimi de oameni se duc la Parglovo, toți aleargă într-acolo, de parcă Fedia Șaliapin¹ se simte așa de bine, încât dă un concert gratuit...

Între gărilor din așezările cu case de vacanță Șuvalov și Lanskaia, blindatele blocaseră drumul pentru a-i reține pe petersburghezii care se îngrămădeau acolo ca într-o zi de sărbătoare. Pentru a ajuta blindatele să păstreze ordinea, veniseră și cei din Volînia, mici de statură, și cazacii din regimentul de gardă. În mijlocul câmpiei acoperite de zăpadă începu să se vadă mai întâi un fum ușor, acru, apoi o flacără ce se ridica tot mai mult. Limba de foc, fume-gând șuierător, părea că o să atingă în scurt timp norii ce pluteau jos. Vuind și trosnind, brigada de pompieri din Viborg cobora dinspre Poklonnaia Gora spre câmpie. În fața furgoanelor roșii ca focul și a cailor pagi cu coamă lungă, extrem de furioși, oamenii se împrăștiau... Se hotărâse ca Rasputin să fie executat chiar acolo!

Scoaseră capacul greu al sicriului, iar în fața oamenilor apărură un bărbat înalt cu pantaloni de catifea, într-o cămașă țesută cu fire de argint. Dinspre Rasputin venea un miros greu, dulce; mirosul de mort era acoperit de esențele fine cu care-l stropise din belșug țarina, iar toate rănile de pe trup fuseseră acoperite cu grijă cu rășină plăcut mirositoare. Pe toți îi impresionase în mod deosebit faptul că obrajii lui Rasputin fuseseră fardați din belșug, iar buzele, rujate. Semăna cu un faraon din vechime, scos din labirintul piramidelor misterioase... În jur, oamenii tropăiau în cizme de păsă...

¹ Fiodor Șaliapin (1873 – 1938), celebru cântăreț de operă rus.

- Ia uite cum arată! strigară ici și colo.
- L-au îngropat cu mare fast!
- Așa e... Nu ca pe un câine! Au avut grijă de el...

Focul se aprinsese tare, zăpada din jurul lui începuse să se topească. Era timpul să fie scos mortul din sicriu, dar nu se găsiră oameni dornici să pună mâna pe el. Încercară să-l lege pe Rasputin cu lanțuri, dar Grișka începu brusc să alunece ca un săpun umed. Atunci șeful brigăzii de pompieri, un bărbat hotărât, urlă:

— Păi, de ce să ne mai chinuim? Sicriul o să fie ca o tigaie. Pune-l pe plită! O să-l prăjim până o să-i trosnească dinții. Ciuma!

Pompierii neînfricați puseră peste lemnele din foc două bărne, formând un fel de rampă; sicriul cu Rasputin fu urcat pe bărnele acelea ca un vagon pe șine. Lucrând cu niște cârlige, soldații îl împinseră pe Rasputin chiar în mijlocul focului. Ajuns la căldură, cadavrul începu să se strângă și, deodată... Rasputin se ridică în fund. Se ridică și ochii începură... să i se deschidă! Sicriul se topise trosnind sub el, aruncând în foc picături de plumb și zinc. Șeful brigăzii de pompieri se uită la mânușile lui arse și spuse:

- Arde de parcă e în iad. Vino, cumătră, să-l admiri!

Incinerarea dură zece ore. Spre noapte, flacăra începu să scadă, iar cărbunii aprinși străluceau. Bătea un vânt rece, puternic, împrăștiind deasupra mulțimii fum și funingine, dar oamenii nu plecau. Călcând pe cenușa grasă, fierbinte, soldații cercetau cu atenție locul execuției. Concluzia lor fu liniștitoare:

- A ars ca o lumânare, nici fitilul n-a mai rămas.

Tot pământul din jurul focului a fost săpat cu lopata și nimeni n-ar fi ghicit că acolo fusese executat Rasputin. Iar după câteva zile, ziariștii minuțioși au descoperit că, dintr-un capriciu ciudat al destinului, Rasputin fusese executat chiar în locul în care, în ajun, fusese arsă de muncitorii din Viborg vila luxoasă a medicului șarlatan Djamsaran Badmaev. Uneori, destinul le joacă feste oamenilor: cenușa lui Grișka Rasputin a fost amestecată cu cenușa speluncii misterioase în care băuse și chefuisse mulți ani, unde își urzise planurile negre. Iar mai apoi, acolo, pe câmpia aceea netedă, au început să-și facă apariția niște doamne misterioase care-și acopereau

cu un voal fața îngrijită, nobilă. Puneau grăbite în poșetuță pământ amestecat cu cenușă și zăpadă, își făceau cruce, o sărutau și de acolo se îndreptau spre cea mai apropiată stație de tramvai...

Pe căi ocolite, o mână de pământ a ajuns și la fosta țarină, care „devenise anemică după ce și-a pierdut atât capacitatea de a umbla, cât și darul vorbirii. Boala, de data aceea, se complicase, extremitățile îi paralizaseră, așa că au fost nevoiți să-i bage mâncarea în gură, pentru că ea nu era în stare să țină în mână nici măcar un șervețel.“ Criza de neurastenii a fost înlocuită de o melancolie sumbră și apatică. Țarina stătea zile întregi în fotoliu, fără să reacționeze la nimic din jur, și plângea adesea. Apoi (ceea ce o caracteriza pe femeia aceea!) a fost stăpânită de o criză puternică de manie a persecuției. În toiu noapții, palatul era trezit de un urlet extrem de sălbatic. Când îl auzeau, chiar și soldații cu experiență se tulburau.

— E viu... Grigori e din nou cu mine!

Nikolai al II-lea încerca să-și convingă soția să se liniștească:

— Aliks, nu mai striga așa. Nu e frumos față de gărzi...

Tremurând toată, ea îi povestea:

— Acum m-a vizitat. Doamne, cum arată! Barba și părul îi sunt arse... Grigori abia mai merge pe călcâiele arse... N-a murit ars! Sfântul mucenic a ieșit din sicriu învăluit în fumul dens... Și știi ce mi-a spus?

— Ce, dragă Aliks?

— Niki, apleacă-te spre mine. O să-ți șoptesc cuvintele lui...

Fostul țar se apleca spre fosta țarină...

— A spus să fugim repede. Trebuie să lăsăm aici tot, chiar și copiii, și... să fugim, să fugim! A spus că Anglia n-o să ne primească, iar Kerenski ne minte. Trebuie să fugim în Germania, acolo e ultima noastră speranță, în vărul kaizer și în puternica lui armată!

„Mă simt bine în întunericul sumbru și singuratic al cărui nume este Petersburg... Unde te duci, viață? Din cauza zilei, din

cauza nopții albe, te simți tulburat de parcă ai fi băut vin.¹ Un soldat extrem de slab, sălbatic, cu o manta lungă, hoinărea prin oraș, meditănd la revoluția aprigă, asemănătoare unui atac al cavaleriei scite asupra corturilor altor neamuri.

Își uită versurile, amintindu-și-le pe ale lui Tiutcev:

Fericit e cel care a vizitat lumea asta
În clipele ei fatale...

Era puțin probabil ca domnișoarele din capitală să-l recunoască în soldatul acela pe idolul și prima lor iubire, Aleksandr Blok! Nu, nu se mai gândea la *Versuri despre preafrumoasa doamnă* la răspântia vânturilor, acolo unde, cu o zi în urmă, o bătrână țigancă îi întinsese mâna plină de inele, ca să i-o sărute. În clipa aceea, în el – ajuns deja la maturitate – se născuse o carte despre ultimele zile ale imperiului țarist.

Da, suntem sciți, da, suntem asiatici,
Cu ochi pieziși și lacomi...
Încuiați etajele – azi vor fi jafuri!
Descuiați beciurile – azi chefuiște pegra!

Pe un pod alunecos, la lumina tremurândă a unui felinar, Blok își nota gândurile cele mai sincere, cele mai apăsătoare: „Nu știu de ce, dar nervii s-au tocit din cauza celor văzute și auzite. Mă chircesc și imediat se ridică acest Rasputin care locuiește în mine... Toți sunt vii, copiii morți ai secolului meu se află în mine. Și câți sunt, câți sunt!”

Iar la colțul străzilor Ofițerskaia și Lermontovskaia, tinerii vânzători de ziare vindeau, provocând o mare vâlvă, gravura populară – ultima capodoperă a publicațiilor samizdat – *Acatist pentru Grigori Rasputin*:

¹ Fragment din jurnalul poetului rus Aleksandr Blok (1880 – 1921).

„...Noi, Grigori Întâiul și Ultimul, hoț de cai și fost autocrat al întregii Rusii, țar al băii și mare cneaz jerpelit, declarăm pentru toți rasputiniștii noștri, miniștri, hoți de buzunare, jandarmi de la ohrană¹ și alți ticăloși de-ai noștri: acum suntem în iad și în fiecare zi, cu binecuvântarea satanei, facem o baie de aburi... Am ajuns în iad în cea de-a patruzecia zi a sfârșitului nostru de câine. Pentru autentificare și confirmare, s-a însemnat prezenta cu copita din spate a Înălțimii Sale animalice,

Grișka,

Și a consfințit semnătura secretarului infernului, baronul Von Frierdriksraus!“

„Desigur, nu vom renunța nicio clipă la filosofia și istoria noastre marxiste, știm că orice persoană, inclusiv monarhul, este o legitate. Totuși, e puțin probabil că am fi bănuțit numărul de proștii și de ticăloșii pe care le-au făcut acești domni, stând pe tron.“

A. V. Lunacearski

¹ Poliția secretă din Rusia țaristă.

PARTEA ÎNTÂI

Unşii lui Dumnezeu

(Anii 1880 – toamna anului 1905)